

LIETUVOS ARCHITEKTŲ RŪMAI

Kalvarijų g. 1, Vilnius. Tel. (+370 5) 2754241, el. p. info@architekturumai.lt, www.architekturumai.lt
Atsiskaitymoji sąskaita LT50 7044 0600 0606 7130 AB SEB, kodas 70440. Įstaigos kodas 301111540

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

2024-01-29 Nr. S24/01/31

info@am.lt

sandra.jeglinske@am.lt

algimante.treiniene@am.lt

DĖL ARCHITEKTŪROS KOKYBĖS VERTINIMO METODIKOS

Lietuvos architektų rūmai (toliau – **Rūmai**) susipažino su 2024-01-15 derinimui pateiktu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymo „Dėl architektūros kokybės vertinimo metodikos patvirtinimo“ projektu (toliau – **Metodikos projektu**) ir teikia žemiau išdėstytus siūlymus:

1. Rūmų vertinimo metodika gali būti naudojama tik kaip įrankis kvalifikuotam ekspertiniam vertinimui atlikti ir vertinimo metu priimtiems sprendiniams pagrįsti. Metodikos taikymas taip pat pagelbės išorės subjektams geriau suvokti architektūros kokybės vertinimo išvadas ir rezultatus. Vis dėlto, įvertinus Metodikos projekto priedus, akivaizdu, kad architektūros **objekto vertinimas išlieka subjektyviu procesu**, t. y. vertinimo rezultatai iš esmės priklauso nuo taikančio (į klausimus atsakančio) asmens požiūrio, nuomonės, suvokimo ir netgi suinteresuotumo. Kaip ir buvo nurodoma Metodikos viešo pristatymo metu, kiekvienas metodiką taikantis ekspertas į tuos pačius Metodikos projekto prieduose pateikiamus klausimus atsako skirtingai ir gali pažymėti visiškai kitokių balų skaičių pildydamas 3 priede pateiktą kokybės diagramą. Būtent dėl šios priežasties Metodika negali būti taikoma vieno subjekto (asmens) ar vienodą suinteresuotumą turinčios subjektų grupės (pvz.: savivaldos institucija, tikrinantis subjektas, užsakovas, projektuotojas ir pan.), nes tokiu būdu Metodika taptų tik priemone „įteisinti“ vieno asmens subjektyvų vertinimą ir to asmens požiūrį į konkrečią architektūrinę idėją. Tam, kad Metodika taptų nešališko ir pagrįsto vertinimo priemone, vertinime turi dalyvauti kuo didesnis kiekis nepriklausomų architektūros ir urbanistikos srities ekspertų, kiekvienam iš jų užpildant Metodikos projekto priedus ir vėliau analizuojant gautus rezultatus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo 18 straipsniu architektūros kokybei vertinti ir išvadoms valstybės ir savivaldybių institucijoms teikti yra sudarytos regioninės architektūros tarybos į kurias narius renka ar deleguoja 5 skirtingos institucijos. Tarybų nariams nustatyti griežti nešališkumo reikalavimai, kurių nesilaikant nariai rizikuoja prarasti teisę verstis profesine veikla. Tuo tarpu, savivaldybių institucijose konkreto objekto vertinimą dažniausiai atlieka vienas asmuo – vyriausiasis architektas (pvz.: Architektūros įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 3 punktas), todėl Metodika tik leis struktūrizuoti vieno žmogaus nuomonę ir nesudarys sąlygų nešališkam ir objektyviam vertinimui. Primename, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 27 straipsnio 9^l dalimi, jei savivaldybei tikrinant statinio projektą kyla klausimų dėl statinio architektūros, ji turi teisę prašyti regioninės architektūros tarybos įvertinti ar nėra pažeidžiami esminiai statinio architektūros reikalavimai. Būtent regioninės architektūros tarybos išvados pagrindu savivaldybė galės priimti sprendimą susijusį ir su architektūros kokybe. Siekiant užtikrinti tinkamą ir tikslingą metodikos taikymą, prašome patikslinti Metodikos projekto 2 punktą aiškiai apibrėžiant subjektus, kuriems ši metodika skirta ir punktą išdėstyti taip:

„2. Metodiką ir Metodikos taikymo gairės rekomenduojama taikomosyti kolegialiai vertinant architektūros objektus (toliau – objektas) valstybės, savivaldybės institucijose, regioninėse architektūros tarybose (toliau – RAT), architektūriniuose konkursuose ir atestuojant architektus

~~ir norint įvertinti architektūros kokybę. Pagal Metodiką kiekvienos savivaldybės įgaliota institucija ar įstaiga, atsižvelgdama į savivaldybės teritoriją ar jų dalių būdingus urbanistinių struktūrų ypatumus, architektūros objektų savitumus, laikydama teritorijų planavimo dokumentų sprendinių ir teisės aktų reikalavimų, parengia Metodikos taikymo gairių projektą (toliau – gairių projektas).“~~

Pažymime, kad aukščiau išdėstytas Rūmų siūlymas dėl baigtinio Metodiką taikančių subjektų sąrašo yra esminis, priešingu atveju Metodika taps priemone, remiantis vienašališku subjektyviu vertinimu, daryti poveikį projekto autoriui ir apriboti jo kūrybinę laisvę, kam Rūmai negali pritarti.

2. Nekilnojamojo kultūros paveldo naudojimas yra priemonė jį perduoti ateities kartoms ir susieti su kultūros paveldo vertybėmis formuojamu identitetu. Neapibrėžus kultūros vertybių naudojimo prarandama didžioji dalis tvarkybos tikslingumo bei nesudaromos galimybės kurti tvarias Lietuvos Respublikos bendrajame plane numatytas socialines partnerystes (susitarimus). Primename, kad ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos rengiamame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo projekte¹ gausu nuorodų į nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo statinių naudojimą. Siūlome Metodikos projekto priedus papildyti klausimais dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto tvaraus naudojimo ir įveiklinimo – t. y. vertinti ar nagrinėjama sprendiniais užtikrinama kultūros paveldo apsauga per naudojimą ir Metodikos projekto 2 priedo 3 eilutės 5 stulpelio klausimus ir 4 priedo Kriterijaus Nr. 3 vertinimo aspektus papildyti ir išdėstyti taip:

3.	Santykis su paveldėtomis vertėmis	<i>Kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo vietovių saugojimas, statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto santykis su urbanistinės vietovės ar objekto istorine urbanistine ir (ar) architektūrine raida, kraštovaizdžio vertybėmis.</i>	<i>Vertingų ypatumų įvardijimas ir išsaugojimas; kultūros paveldo objektų saugojimas, pritaikymas, įveiklinimas ir aktualizavimas; pertvarkymo mastas ir tikslingumas; autentiškumo puoselėjimas, vientisumo išlaikymas.</i>	<...> 7. Ar pirmenybė teikiama ne naujai statybai, o tęstiniam ir (arba) pritaikomajam pakartotiniam pastatų naudojimui ir tinkamai jų priežiūrai? 8. Ar objekto sprendiniai leidžia atpažinti teritorijos, objekto raidos etapus (architektūros stilius, laikotarpius), atskirti pirminius ir šiuolaikinius elementus; ar nauji sprendiniai neatkartoja buvusių laikotarpių architektūros stilių ir elementų? 9. Ar nekilnojamojo kultūros paveldo objektas pritaikytas viešajam pažinimui ir (ar) pažinimui per naudojimą? 10. Ar numatytas nekilnojamojo kultūros paveldo objekto įveiklinimas ir aktualizavimas?
----	--	---	---	--

Kriterijaus Nr.	Kriterijus	Santykis su paveldėtomis vertėmis	Aspekto įvertinimas	Aspektas	Kriterijaus
3	Kriterijaus reikšmė	<i>Kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo vietovių saugojimas, statinio, urbanistinio komplekso ir (ar) kraštovaizdžio objekto santykis su urbanistinės vietovės ar objekto istorine urbanistine ir (ar) architektūrine raida, kraštovaizdžio vertybėmis.</i>			
	Kriterijaus vertinimo aspektai	<i>Vertingų ypatumų įvardijimas ir išsaugojimas; kultūros paveldo objektų saugojimas ≠ pritaikymas, įveiklinimas ir aktualizavimas; pertvarkymo mastas ir tikslingumas; autentiškumo puoselėjimas, vientisumo išlaikymas;</i>			
		<i>Klausimai kriterijaus aspektams įvertinti</i>			

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a8b9eeb0627411eea182def3ac5c11d6?positionInSearchResults=0&searchModelUIID=569af7d6-80e2-43c6-82c2-f98cebbabed8>

			as atsakant TAIP, NE, IŠ DALIES	įvertin imas (proc.)	aspekto įvertini mo pagrindi mas
		<...>			
		6. Ar užtikrinama kultūros paveldo ir naujų elementų pusiausvyrą, darna ir (arba) sklandus ryšys, ar objektas darniai įsilieja į esamą urbanistinę struktūrą?			
		7. Ar pirmenybė teikiama ne naujai statybai, o tęstiniam ir (arba) pritaikomajam pakartotiniam pastatų naudojimui ir tinkamai jų priežiūrai?			
		8. Ar objekto sprendiniai leidžia atpažinti teritorijos, objekto raidos etapus (architektūros stilius, laikotarpius), atskirti pirminius ir šiuolaikinius elementus; ar nauji sprendiniai šiuolaikiški, ar projektuojami nauji pastatai neatkartoja buvusių laikotarpių architektūros stilių ir elementų?			
		9. Ar nekilnojamojo kultūros paveldo objektas pritaikytas viešajam pažinimui ir (ar) pažinimui per naudojimą?			
		10. Ar numatytas nekilnojamojo kultūros paveldo objekto įveiklinimas ir aktualizavimas?			

3. Rūmų vertinimu savivaldybių rengiamos Metodikos taikymo gairės neturėtų keisti Metodikos prieduose pateikiamų klausimų ar vertinimo algoritmo. Savivaldybėms suteikus teisę savarankiškai keisti Metodikos priedų klausimus, juos papildyti ar patikslinti bus sukurta 60 skirtingų kokybės vertinimo (o kartu ir įstatymo įgyvendinimo) būdų ir taip sudaromos sąlygos partikuliariniam reguliavimui ir vienpusiškam architektūros kokybės vertinimui kiekvienoje savivaldybėje. Vadovaujantis Architektūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalimi (redakcija įsigaliosianti nuo 2024-05-01) taikymo gairės yra skirtos užtikrinti, kad taikant Metodiką kartu būtų atsižvelgiama į konkrečios savivaldybės teritoriją ar jų dalių būdingus urbanistinių struktūrų ypatumus, architektūros objektų savitumus, laikomasi galiojančių teritorijų planavimo dokumentų sprendinių. Tam, kad savivaldybių rengiamos taikymo gairės atliktų įstatymo priskirtas funkcijas ir netaptų priemone formuoti ribotą požiūrį į architektūrą, siūlome Metodikoje aiškiai įvardinti, kad savivaldybių rengiamos **taikymo gairės yra papildomas rekomendacinio pobūdžio dokumentas skirtas atsižvelgti į teritorijos ypatybes taikant Metodiką konkrečioje savivaldybėje, tačiau nėra skirtas pačiai Metodikai pakeisti ar užimti jos vietą.** Prašome pakeisti Metodikos projekto 21 ir 22 punktus ir išdėstyti taip:

„21. Rengiant gairių projektą, taikomos Metodikoje pateiktos kriterijų, jų reikšmių ir aspektų apibrėžtys ir nuostatos. **Gairių projektas rengiamas kaip atskiras dokumentas pateikiantis rekomendacijas Metodikos taikymui savivaldybės teritorijoje.**

22. Rengiant gairių projektą, vadovaujantis Metodika ir išlaikant visus siūlomus kriterijaus aspektus, **gairėse įvardinami klausimus jų aspektams įvertinti galima patikslinti ir (ar) papildyti atsižvelgiant į konkrečios savivaldybės teritorijos ar jos dalių būdingus urbanistinių struktūrų ypatumus, architektūros objektų savitumus, specifiniai reikalavimai konkrečiai vietai ir galiojančių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai. Gairių projekte negali būti nustatyta papildomų teritorijų planavimo ir statinio projektavimo procesus reglamentuojančių procedūrų.**“